

Skellefteå gamla lasarett 1869-1915

En del fakta i detta dokument har hämtats från boken Skellefteå Lasarett 1869-1990.

Långt innan det fanns lasarett så hade läkarna någon form av vårdplatser i anslutning till sin praktik, Man skriver om hur patienter kunde sändas hem efter några dagar men tyvärr inte hur vården organiserats.

Efter påtryckning från provinsialläkare Lindström gav stadsstyrelsen vid ett sammanträde 1863 i uppdrag åt handlanden, konsuln, bankdirektören och landstingsmannen Abraham Ruth att i landstinget framhålla behovet av ett lasarett i Skellefteå samt en veterinärläkare.

Abraham Ruth (1827-1888) f i Luleå och d i Skellefteå var lyckligt gift med sin kusin Elisabeth Margareta Ruth (1814-1884). De lämnade efter sig en fosterdotter och minnet av två godhjärtade personer (Skellefteå museum), färglagd)

Beslutet om byggandet av ett lasarett och kurhus togs 1865. En lasarettsdirektion tillsattes med apotekare Dyhr, kontraktsprosten Nils Nordlander, m.fl. Provinsialläkare Johan Daniel Lindström var självklar ledamot.

Skellefteå stad hade erbjudit tomterna 21 och 24 vid Skeppargatan norr om Nygatan men där saknades friskt vatten. Därför byttes det till tomterna 83 och 86, nuvarande Hörnellgatan 2-6 med gaveln mot Strandgatan

1869-01-06 var lasarettet klart

Västerbottens Norra Läns Lasarett och Kurhus invigdes 1/6 1869. På den tiden skiljde man på den vanliga vården och den för könssjukdomar, kurhuset. Först 1901 försvann begreppet och behandling av veneriska sjukdomar ingick i den ordinarie vården.

Byggkostnaden understeg 20,000 rdr rmt. Lasarettet skulle beräknas för 24 patienter och byggas i två våningar. Dessutom skulle det finnas två flygelbyggnader.

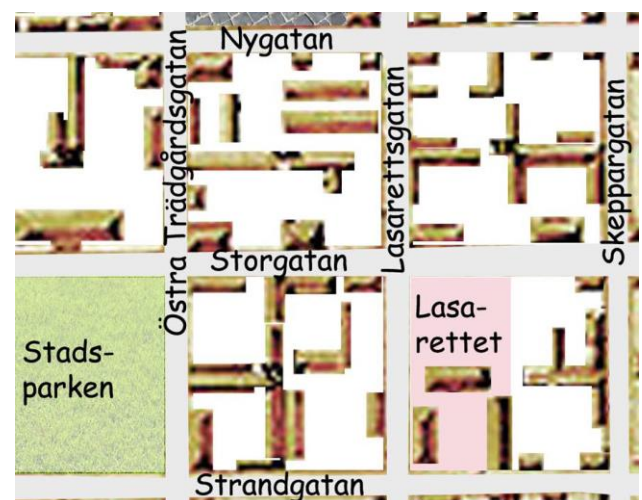
Huvudbyggnaden hade på nedre våningen en bostad för läkaren, lasarettets kök, badrum m.m.

På övre våningen fanns det 7 sjukrum med tillsammans 32 sängplatser, 1 sköterskerum med tekök och en operationssal som också var expeditiousrum (!).

Flygelbyggnaden i väster hade 2 celler för sinnessjuka, 2 andra rum (främst för de med könssjukdomar), badrum, bostad för vaktmästaren samt tvättstuga.

I den östra flygelbyggnaden fanns bl.a. torrklosett. Dit ut bar också vaktmästaren de döda före svepning och bortforsling.

Bönderna kunde hämta avfallet från lasarettet vilket innebar att det ibland låg kompresser och annat avfall på åkrarna.

1906 Lasarettets placering. Lasarettsgatan döptes sedan om till Hörnellgatan.

Det var mycket problem med byggnaderna. Så här kan man läsa i ett direktionsprotokoll från 1875:

Emedan sjukrummen i Lazarettbyggnaden vore så kalla, att de icke utan olägenhet för patienterna kunde fortfarande begagnas, och derjemte i sitt nuvarande skick tarfvade en eldning, som såväl för kachelugnar och murar, som ock för bränsleåtgången, vore betänklig, så fann sig direktionen, på af Lazarettsläkaren derom gjord framställning, nödsakad att tänka på rummens behöriga omboning, och beslöt därför, med hänsyn till patienternas nuvarande fåtalighet och då den väggohyra, hvarmed rummen åter i förfärande grad blifvit behäftade, tarfvade snar åtgärd för rummens beboelighet under stundande varma årstid, att, för omnämnda tvåfaldiga ändamål, redan under innevarande vår låta reparera samtliga sjukrummen...

Reparationsarbetena utfördes som planerat. Man beslöt också att huvudbyggnaden och flygeln skulle få en ny yta genom revetering, rappning. Syftet var att ge intrycket att huset var byggt i sten. Först sattes pliggar dit och därefter kläddes väggen med sand och kalk.

Ca 1980 Den stora vita lasarettbyggnaden med sina två flyglar fotograferad från lastplatsen vid älven (Skellefteå museum, färglagd)

Ca 1900 Huvudbyggnadens norra sida samt västra flygelbyggnaden mot Hörnellgatan med plats för sinnessjuka (Skellefteå Museum, färglagd)

1956 Gamla lasarettet fotograferat från Hörnellgatan (Enar Sundling/Skellefteå museum)

Ca 1900 Patienter och personal ute på gräsmattan mot norr och Storgatan. (Skellefteå museum, färglagd)

Övre korridoren värmdes upp av en Gurney's ugn och kunde därför även vintertid användas som dagrum. Sjukrummen värmdes genom ventilationskakelugnar.

Vattenförsörjningen hade man tänkt lösa med en grävd brunn men den räckte inte till. Då bestämde man sig för en tillfällig lösning där vatten kördes upp i tunnor från älven. Tanken var att transporterna skulle ersättas av en pumpanläggning vid älven men det tog flera år att ordna en sådan.

Hanteringen av soporna löstes genom att man sålde/gav bort en del och brände en del. Blodiga bandage och annat kunde därför hamna på åkarna runt Skellefteå.

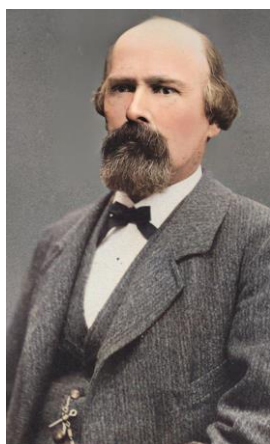
År 1895 fick man telefonförbindelse och 1908 elektricitet då man installerade 35 lampor. Det gjordes fortlöpande renoveringar men antalet patienter ökade hela tiden. Speciellt var TBC ett problem.

Personalen

Tillförordnade provinsialläkaren M Landgren förordnades som tillfällig lasarettsläkare. Men han bodde några kilometer utanför staden och besökte lasarettet bara två gånger dagligen.

Så från 10 juli så avlöstes han av provinsialläkare Johan Edward Bergwall. Men dubbelarbetet tärde på honom så han ansökte i november om entledigande från tjänsten som lasarettsläkare.

Bergwall efterträddes 1870-03-30 av den ståtliga och populära Axel Wilhelm Wideberg (1836-1879) f i Mariestad och d i Tingsås.

Efter Wideberg kom August Wennerström (1834-1915) som arbetade där 1873-1904.

1880-tal. August Wennerström (C. Frankel/Skellefteå museum, färglagd)

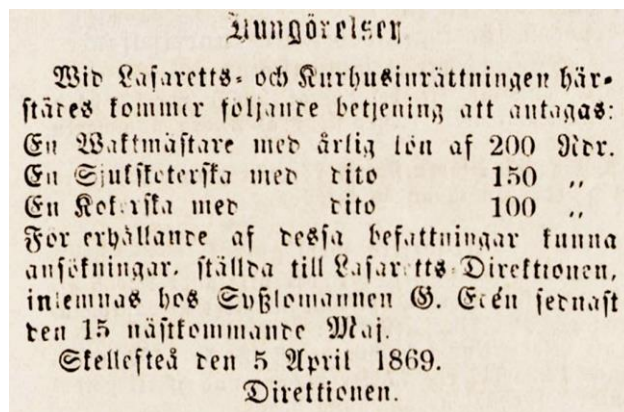
Därefter kom William Forsell (1867-1933) som arbetade där 1905-1906 innan han flyttade till Hudiksvalls lasarett.

Den siste läkaren vid det gamla lasarettet var Knut Dillberg (1863-1949) f i Halmstad och d i Trollhättan som tog över 1906-1925.

1913 Doktor Dillberg på arbetsrummet på 50-års dagen (Sundborg&Lindberg/Skellefteå museum, färglagd)

Dillberg skar sig vid en obduktion någon gång omkring 1925 och fick sin ena arm obrukbar. När han inte längre kunde operera så fick han sluta.

1869-04-07 Skellefteå Lasarett annonserar efter personal (Skellefteå Nya Tidning)

Olof Grenholm (1810-1880) från Nysätra fs fick arbetet som vaktmästare. Demoiselle Susanna Albertina Lindgren g Marklund (1840-1905) f i Skellefteå anställdes som sjuksköterska. Kokerska blev jungfru Sofie Lidman från Skellefteå.

Ca 1865. Sofia Lidman (1825-1911) kom från en tjänst hos grosshandlaren R. F. Ökman. Hon arbetade som kokerska på lasarettet 1869-90. (Skellefteå museum, färglagd)

År 1873 hade det tillkommit en syssloman (ekonomiskt ansvarig), en präst, en vaktdräng och en piga.

År 1895 hade ytterligare två pigor anställts och dessutom en undersköterska.

Men befolkningen växte. År 1907 hade det anställts ytterligare två biträdande sköterskor. En husmor, en operationssköterska, en uppapperska och två tvätterskor.

Det var farligt att vårda patienterna. En av de som dog ung var sjuksköterskan Christina Wahlberg (1848-1881). När hon 1877 blev sjuk så bestämde man att personalen skulle få tillgång till fria mediciner. Hon behövde inte heller betala för de 25 dagar som hon låg inlagd.

Plats
som biträdande sköterska vid Lasarettet i Skellefteå blir ledig att tillträda d. 24 Oktober i år. **Vilkor** äro: 125 kr. årlig lön, eget rum och allt fritt; **Fördringar**: att sökanden är 25 å 30 år, har ett godt och vänligt lynne, sinne för ordning och renlighet, samt möjligen någon lust och fallenhet för sjukvård.
Personlig anmälan göres hos Lasarettsläkaren under tiden till 1 Sept.
Aug. Wennerström,
Lasarettsläkare.

1902-07-24 Det ställdes inga krav på kompetens mer än möjligen någon lust och fallenhet för sjukvård (Skellefteå Nya Tidning)

Ca 1900. Huvudbyggnaden fotograferad från Strandgatan.

På andra våningen uppe t.v. med de stora fönstren fanns operationssalen.

(Skellefteå museum, färglagd)

Ca 1910. Doktor Dillberg opererar i salen vid det stora fönstret på andra våningen i lasarettets sydvästra hörn.

Knut Dillberg (1863-1949) fi Halmstad och d i Trollhättan arbetade vid Skellefteå lasarett 1906-1925

(Skellefteå museum, färglagd)

Patienterna

Den 13e juni skrev den första patienten in. Det var torparen Jonas Magnusson (1800-1869) från Kusmark. Han avled 21 juni i prostatacancer.

Patienternas utrustning 1870 var madrass, filt, kudde, örngott, lakan och en dricksmugg av porslin. Dessutom kläder avsedda för inomhusbruk.

Det ingick måltiderna frukost (oskummad mjölk, mjukkaka och smör), middag (risgrynsvålning, köttsoffa, köttpudding, kött eller fisk) och kvällsmat (rågmjölks eller kornmjölksgröt med mjölk).

År 1869 vårdades 40 patienter på lasarettet. Nio av dem hade råkat ut för olyckor medan de övriga hade sjukdomar som tyfus, reumatism, bensår och bleksot.

De sinnessjuka vårdades i flygelbyggnaden. Man tog bara emot patienter som hade möjlighet att tillfriskna. De obotliga skickades de vidare till speciella sjukhus, hospital. Fram till 1893 så gällde hospitalet i Härnösand men då vann Piteå dragkampen med Skellefteå om ett nytt hospital och Furunäsets hospital byggdes med plats för 290 patienter. Umedalens sjukhus tillkom 1934.

Bättre sent, än aldrig. I Skellefteå lasarett är nyligen opererad en 80 år gammal man för en fettswulst, stor som ett halft hufvud, och belägen på baksidan af halsen och wensträ skuldran. De betydliga järvtorna lästes till större delen omedelbart, under antiseptisk behandling. Den gamle mannen hade i 30 år med tålmod burit på sin wärande börda, men hade dock nu så ledsnat, att han beslutat söka blifwa den samma qwitt genom operation, hwilket då fullkomligt lyckades — wid 80 år.

1883-05-02 På lasarettet utfördes nya typer av operationer (källa Skellefteå Nya Tidning)

Kurhuset

Kurhuset var inrymt i en flygelbyggnad mot älven. Där vårdades patienter med framför allt syfilis. Behandlingen de fick var vanligtvis kvicksilverpreparat.

År 1869 vårdades femton patienter där och där efter ungefär 20 per år. Antalet vårdplatser utökades från åtta till tio. Efter ytterligare ett par år så flyttade kurhuset in i lasarettbyggnaden.

De första patienterna var sjömännen. De hade smittats på annan ort. Men sedan började de lokala fallen komma. Både småbarn som ärvt sjukdomen från mamman och andra.

En 28-årig piga från Yttervik hade fött ett barn. Hon producerade för mycket mjölk. Den tiden var det sed att överflödig mjölk kunde utsugas av någon behövande. Tyvärr så var en syfilissjuk kvinna en av dem och det resulterade att pigan smittades.

På tredje gatan norr om Storgatan i Bonnstan fanns då en bordell som drevs av två sjuttonåriga flickor från Yttervik respektive Norra Långträsk. Provinsialläkare Bergwall bad kronofogden om hjälp att föra flickorna till kurhuset.

Båda flickorna hade veneriska sår och hon från Norra Långträsk även gonorrhé och fick stanna kvar för vård från 20/12 1869 till 11/3 1870. Båda återkom ett par gånger de närmaste åren för vård av sina könssjukdomar.

Kopphuset

År 1874 härjade smittkoppor i Sverige. 1875 antogs en lag som sade att det i varje stad skulle finnas ett kopphus där de sjuka kunde isoleras. I Skellefteå byggdes då ett sådant på Klockarbergets söderslutning.

Kopphuset någon gång på 1920-talet strax efter att det övergavs som sjukhus (August Jensen/Skellefteå museum, färglagd)

Familjen hälsa på sina sjuka men de skulle befinna sig på var sin sida om ett glasfönster.

Kopphuset som då döpts om till epidemistuga dömdes ut strax före 1920. Men huset står kvar på Högalidsgatan 1 strax öster om nuvarande Pizzeria Picasso i Lasarettbacken.

Verksamheten flyttades till en epidemistuga på Sunnanå. Det huset står också kvar

Kopphuset hade när det byggdes inget att göra med lasarettet. Men år 1933 uppfördes ett nytt epidemisjukhus inom lasarettområdet. Den byggnaden är idag riven

Ekonomi

Ekonomi var ständigt dålig. En extrainkomst för lasarettet i mitten av 1870-talet var att allmänheten fick bada varma karbad för femtio öre. Men

huvudinkomsterna var legosängsavgifter, de kurhusavgifter som landstinget betalade och i viss mån kollektmedel.

Avgiften för en sängplats bestämdes 1869 till 50 öre om dagen inklusive medicin. Boende i andra län fick betala 75 öre upp till 1 Rdr beroende på hur stadd de var vid kassa. För sinnessjuka tillkom ytterligare 10-15 öre i tillägg.

Mot intyg av två trovärdiga personer så kunde medellösa patienter få sin legosängsavgift halverad.

Man kunde köpa en frisäng av lasarettet för att exempelvis hedra någon avliden. Då fick sängen bära den avlidnes namn.

Modernisering och restaurering

1870 började man göra i ordning gårdsmiljön och plank med grindar sattes upp. Det planterades, såddes gräsfrö och sandades gångar.

1871. Lasarettet var ett fuskbygge som vägglösen nästan gjorde obeboeliga. Man började täta sprickor i sjukrummen och stryka väggarna med limfärg. Taken och golven hade glesnat och lades om. I läkarbostaden hängde tapeterna i trasor och omtapetsering skedde.

1875 planterade man femtio (!) träd. Innan dess fanns det inga. En iskällare byggdes i tomtlinjen norr om östra flygelbyggnaden. Rummen var fortfarande iskalla och väggohyran gjorde dem nästan obeboeliga så en ny renovering gjordes.

1876 Huvudbyggnaden och södra flygeln fick en ny yta genom revetering, rappning. Syftet var att ge intrycket att huset var byggt i sten. Först sattes pliggar dit och därefter kläddes väggen med sand och kalk.

1884 Uthusbyggnaden hade spåntak och det blev ett brandtillbud. Det resulterade i att asfalt-papper lades på lasarettet och kurhuset.

1895 Vatten drogs in från älven så man slapp de dyra och besvärliga transporter av vatten. Telefon installerades i lasarettsläkarens mottagningsrum

Lasarettet i förbindelse med telefonnätet

Härvarande lasarett står numera i telefonförbindelse med Skellefteås jämförelsevis stora nät.

Vi behöver ej påpeka fördelen för omkringliggande landsort att få läkarkonsultation medelst telefon. Från lasarettsläkaren få direkta

upplysningar rörande å lasarettet intagna sjukas befinnande, om och när de kunna utskrivs och hämtas, om plats finns o.s.v.

För att emellertid bli gagnande i än större omfattning, vilja vi framhålla fördelar av, att man i byarna här omkring, där telefon ej redan finnes, slog sig samman om en station eller apparat

1895-11-04 Bearbetad notis i Skellefteå Nya Tidning

1900 Flygelbyggnaden mot älven fick plåttak då det börjat regna in

1901 Även huvudbyggnaden fick plåttak

1906 Större reparation och omDisposition genomfördes.

1908 kunde man dra in elektricitet levererad av Finnforsens kraftstation. Det installerades 35 lampor.

Ca 1900 Lasarettet entré i söder fotograferat från Hörnellgatan (Skellefteå Museum, färglagd)

Dags för ett nytt sjukhus

Det blev fler och fler patienter och antalet operationer ökades. Speciellt var vården av TBC-patienter eftersatt.

Trångboddheten i kombination med svårigheten att utvidga lasarettet på nuvarande plats.

Skellefteå stad erbjöd sig att kostnadsfritt upplåta plats för ett nytt lasarett. Den tilltänkta tomten på Klockarbergets södersluttning var på drygt tolv hektar. Den låg intill epidemisjukhuset på Högalidsgatan 3.

Utredningskommittén för det nya lasarettet vände sig till stadsfullmäktige med begäran om framdragningsplan av vattenledning och elektrisk ström till det nya lasarettet. Det bifölls 13 augusti 1912.

Den 7e oktober 1915 överflyttades de sjuka till det nya lasarettet. Den gamla byggnaden såldes på

offentlig auktion. På den norra delen av tomten uppfördes på 1920-talet en telegrafstation.

1915 Nya lasarettet (Skellefteå museum, färglagd)

En sjuksystems hågkomster

Helena Lindström berättade i Norra Västerbotten 1966-03-04 minnen från sitt liv som sjuksköterska.

Helena började arbeta på lasarettet 1914 och sedan på nuvarande lasarett 1915. Hon flyttade sedan till Bollebygd, Västergötland, där hon var verksam som sjuksköterska även efter pensioneringen. Hon dog i Borås som ogift.

Sjuksköterskekallet hade redan från barnåren hägrat för mig som ett eftersträvanvärt mål. Redan i tonåren beslöt jag att så fort det sig göra lät gå en förberedande kurs vid min hemstads lasarett

Konkurrensen var stor. Tvåhundra sökande! Det var nästan för gott att vara sant, när påringningen kom som förmälde att jag antagits till den stundande elevkursen. Visserligen på det villkoret, att jag själv fick lov hålla mig bostad. Men det accepterades ändock tacksamt.

1920-tal. Helena Lindström (1894-1978) var född i Inre Ursviken som dotter till barnmorskan Hilma Lovisa Tjernlund.

Från det gamla "Karlgård", där jag hyrde rum, hade jag nu att varje morgon i ottan (arbetet började kl.

6) traska över Nya bron (nu Parkbron) till gamla lasarettet.

Allt, som här först mötte mig, var ju så nytt och så olikt de friskas värld. Så mycket lidande på denna jord! Ett pendlande mellan liv och död där utgången som oftast var oviss.

T. o. m. en "akut blindtarm" kunde rätt ofta sluta illa. Det fanns inte då som nu antibiotika att sätta in. Och tuberkulosen härjade. Operativa TBC-fall var förenade med smärtsamma omläggningar.

Den första operation jag var med om gällde ett olycksfall. En rekryt hade kommit under tåget och skadats så att hans ena arm måste amputeras. Min uppgift var att på en bricka, försedd med ren duk, ta emot den tunga armen. Den ingav mig en isande känsla.

Den unge mannen hade varit på permission från I 20 i Umeå och var på återväg dit då olyckan skedde. Den kunde skrivas på spritens konto. Det kanske ej var så roligt att vara rekryt. Krigets åskor mullrade, det brann utanför våra knutar. Året var 1914.

Troligen hade vår krigare vid avskedet från sitt hem tagit sprit för att lätta stämningen. Kontentan blev förstås ett "kronvrak" vid Kungl. Västerbottens regemente.

Redan under min första tid blev jag satt att vaka allt emellanåt. Efter att ha trampat så gott som hela dagen, fick man med friskt mod fortsätta natten igenom och var då ensam om allt.

En natt hände mig en malör En av mina sjuka fanns på avd. L. där nere. Det gällde ett svårt lårbensbrott (spiksträck) Värken var olidlig, varför patienten ofta ringde.

Nu hade jag satt på en elektrisk kastrull uppe på kliniken. Så ringde Ljungqvist (lårbensbrottet). Han var bördig från Ursviken (nu stockholmare), son till "Ljungan", och broder till den företagsamme och framgångsrike direktören för hotell Anglais, vid Stureplan. Pratsam, som han var, blev jag kvar några minuter för länge.

Sedan jag givit de smärtstillande tabletterna rusade jag upp på kliniken. O ve! Kastrullen hade kokat torrt!

Vid min nattrapport på morgonen fick jag nu lov att berätta om kastrullens öde. Ett oförlåtligt slarv förstås. Ett "råd" skulle ju hållas om vad som var att göra. Domen blev att jag som skadeersättning skulle betala 15 kr. En betydande summa när seklet var ungt, och ett kännbart straff för en fattig elev, som t.o.m. själv svarade för hyran.

En olycka kommer sällan ensam. En morgon, då jag skulle byta mina nattofflor mot skorna, blev jag varse ett gapande hål på den ena skons ovanläder. En råta så klart, som hälsat på i badrummet på natten. Det var snyggt! De enda skor jag hade. Det var modernt med kängor, och sådana var minsann inte billiga, 40 à 50 kr, om man ville ha någorlunda kvalitet.

O, vad det var plågsamt att i detta spring trampa ut nya skor! På ett tomt privatrum hade jag gömt mina gamla lappade, så jag kunde växla när det blev för pinsamt för de stackars tårna. Men allting går.

TRAGEDIER

En upplevelse, som ännu står så levande för mig från denna tid, är minnet av en liten gosse i 6 års ålder, som var opererad för brusten blindtarm.

Det hela såg i början ganska lovande ut. Vi trodde han skulle klara sig, men en kväll inträdde en försämring. Lunginflammation tillstötte. Det var just min vaknatt, Min avdelningssköterska syster Signe (blivande missionär i Etiopien) satt vid hans bädd, mellan ringningarna biträdd av mig.

Vår lille patient var sina föräldrars första barn. En liten vacker gosse med svart hår, blå ögon och klar hy. Där han låg med knäppta händer blek och matt, minde han mig ofrivilligt om Snoilskys älskliga poem Från sjuksalen "Tunna, hvita händer, frälsta undan livvets hårda strid"

Han hade legat medvetslös i några timmar, då han plötsligt slog upp ögonen. Vi, som satt på var sin sida om sängen, undrade... Det lilla ansiktet lyste som förklarar. Vad såg han? Ett ord kommer över hans läppar, ett enda: "Jesus". Det var barna-vännen, Herren över liv och död, som behagade hädan-kalla det lilla livet till det land, där ingen sjukdom mer är. Vi stod på heligt rum. –

Detta mitt första möte med sjukvården gav mig med sina många nya, skiftande uppgifter och upplevelser i förvissning om att jag skulle fortsätta på den inslagna vägen. Jag hade funnit min stil.

Under min sista vecka på lasarettet hade vi fått in en barnaföderska. Det drog ut på tiden. I tre dygn hade hon legat och ropat. Så blev allt tyst. Läkaren underrättades. Kejsarsnitt!

Barnet var normalt och välskatat men olyckligtvis gick kniven för djupt och träffade fostrets huvud, varefter en venös blödning uppstod. Infektion och varbildning blev följd. Allt gjordes för att rädda livet, men förgäves. På åttonde dygnet dog gossen.

Före 1919. Personalfika. Helena är förmodligen den som sitter bakom bordet (Skellefteå museum, färglagd)

Före 1920. Personalgrupp. Helena är förmodligen den som sitter längst fram t.v. (Skellefteå museum, färglagd)

ISOLERINGEN

Efter en tids vila i hemmet blev jag ombedd att komma upp igen och kom just den kvällen när Tildas barn dog. Tilda¹, som förlösts med kejsarsnittet låg nu i ansiktsros på isoleringen med hög feber. Behandling: iskompresser (Burow) var 5:e minut. Detta oaktag bredde rosen ut sig och var nu oroväckande nära det stora kejsarsnittet.

Natt och dag utan avlösning. Ingen funderade om man överhuvud taget orkade stå ut natt och dag. När jag kom upp middag, påpekade någon att jag

¹ Tilda Andersson (1890-1966) f i Burvik

mest liknade en fågelskrämma, så urholkad som jag var.

Order kom att jag kunde få gå upp på elevrummet för att sova ett par timmar. Men någon sömn kunde det inte bli av, då det var rätt oroligt i omgivningen.

Sedan stannade jag på sjukrummet, där jag ändå hade en säng. Så småningom visade patienten tecken till förbättring, och det gjorde att jag kunde hårdna ut.

Efter 18 dygn blev Tilda utskriven, frisk. Självfallet sörjde hon sitt barn. Utsikterna att föda ett till var små. Doktorn hade nämligen uttalat farhågor för att det skulle gå på samma sätt om hon skulle bli gravid igen.

Omsider fick vi ett nytt lasarett med BB med mera. Nu var jag för tillfället där och skötte en patient på enskilt rum, Denna hade fått tvillingar.

En dag kom syster Sigrid in och bad mig följa med henne in på en sal för att se något. Vem ligger där, om inte min kära Tilda! I en liten säng, vid sidan om sig, har hon ett välskapat flickebarn, som vägde 4 kg². Förlossningen hade till skillnad mot den förra gått så lätt, att hon med knapp nöd hann komma i en säng. Att återseendet oss emellan var kärt behöver väl knappast sägas.

En bidragande orsak till att den första förlossningen blev så tragisk var tydligen den att hon på svärmoderns välmentat råd legat allt för mycket,

PRIVATVÅRD

När jag sedan bidade på min vidareutbildning, tog jag privatvård några gånger. Inom en grannkommun (Bäck i Bureå) åtog jag mig vården av en lungsjuk man, som väntade på plats vid sanatorium. Hans bror och svägerska hade ställt i ordning sin bagarstuga för hans räkning.

Det var på senhösten. Vintern kom tidigt det året. Familjen hade ett litet jordbruk. För kosthållet svarade sjuklingens svägerska. Den vällagade maten var bara att hämta från mangårdsbyggnaden. Här dukades samtidigt ett bord för mig.

En vecka före jul kom bud att plats heretts för Forsberg, Av naturen tyst och sluter reagerade han inte nämnvärt vid underrättelsen härom, fastän han säkert anade att detta blev hans sista resa.

Jag kunde inte klaga på någon tristess under de månader jag vistades hos dessa människor på landsbygden. Vid aftonbrasan kunde jag ägna mig åt läsning eller handarbete, och i sällskap med Forsbergs svägerska gjorde jag som oftast angenäma kvällspromenader Under dessa klara vinterkvällar överraskade mig denna kvinna "på sidan om" med att vara rätt orienterad på stjärnhimlen. Hon visste

både namn och läge på såväl zodiaken som på andra konstellationer.

Jag kom hem lagom till jul. Det inte minst roliga var att jag ni kunde köpa julklappar av egna förtjänta slantar.

Nästa gång ombads jag att komma upp till staden för att vårda en äldre dam (änka efter en apotekare). Familjen hade tidigare om somrarna hyrt en våning av vänner och grannar till vår familj.

Nu undrade min mor och jag, vad det kunde vara för sjukdom de var fråga om. Vi hade nämligen hört att nämnda dam allt emellanåt under sommarnöjet brukade "dåna" d. v. s. föll liksom i trance och blev liggande till synes livlös på golvet. När hennes man apotekaren råkade vara i närheten "fick" hon sig snart. Rena bagateller kunde utlösa sådana tillstånd.

Ibland reste paret till någon badort. Den populära Enköpingsläkaren E. Westerlund måste naturligtvis konsulteras. Enligt henne mening var han visst inte så skicklig, som folk ansåg. "Han höll på att förstöra min mage genom att ordinera laxativ".

Det gick väl an på "salig apotekarens" tid. Nu var han borta han som alltjämt "spelade som en fågel varje morgon". Fågelsången hade tystnat. Livet tedde sig inte så roligt längre.

Läkare och sköterskor stod ganska rådlösa ibland När det syntes bli kritiskt, måst stadssjuksköterskan tillkallas. Vi vakade halva natten var. Man satt i en gammal korgstol, som knakade vid minsta rörelse. Det var nästan outhärdligt, det kröp som myror i benen,

Husläkaren kom en gång i veckan. Det var doktor Viktor Nyström. I väntan på honom kunde det uppstå sådana problem, som vilken av de vackra morgonrockarna vi skulle sätta på. Den ena finare än den andra, med äkta spetsar kring hals och ärmar.

När så doktorn inträdde och såg sin klient, stannade han på tröskeln och till hennes rum – ibland befann hon sig i salongssoffan, ibland på sin säng – gjorde en förbindlig gest och utbrast: "Som en brud, som en brud". Vilket hade åsyftad verkan. Stämningen steg för den dagen.

² Anna Britta f 1916

1923 Doktor Viktor Nyström (1853-1928) med frun Cecilia vid deras silverbröllop (Skellefteå museum, färglagd)

Tilläggas kan att vederbörande varit en skönhet i sin ungdom, men det som varit hade farit, tyvärr. Nu var hon tjock och röd som en torgmadam.

Vad som från början var lite knepigt var bland annat rätt placering av inte mindre än 17 kuddar från vanliga huvudkuddar till små röda och blå lyxkuddar.

Klockan åtta skulle den mörka rullgardinen dras ned... "Och plötsligt blev det afton" (läs natt!) Sommar som vinter.

En gång fick jag mitt i natten lov ränna iväg till doktorn. Telefonen fungerade inte vid tillfället ifråga. Vid läkarbostaden råkade ringklockan där också vara i olag, varför jag fick vända med oförrättat ärende. Sjuklingen överlevde emellertid. Så det så.

Efter ännu någon tids privatvård sökte jag in till ett mentalsjukhus i södra Sverige för att genomgå en ettårig praktisk och teoretisk kurs.

Stig Sandström, stigsand49@gmail.com